

MLADÉ VEKOVÉ ŠTRUKTÚRY RÓMOV NA SLOVENSKU

Jozef Mládek, Jana Pukačová

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demogeografie, e-mail: mladek@fns.uniba.sk, pukacova.jana@gmail.com

Abstract: The ambition of our analysis was the recognition of the age structures and the ageing of the Roma population using the classification of municipalities in Slovakia. From the demographic aspect the Roma population continues to be significantly younger than other populations. For the three groups of municipalities with the dominant, main and significant Roma representation is typical the prevalence of the young population, the average age is relatively low. Billeter index in the first three groups of municipalities is still positive and confirms the prevailing of the pre-reproductive component of the population. Ageing in the municipalities with Roma population is not so intensive and is in a very slow progress. Change of the reproduction character is connected with the growth of the living standard and, in particular, with increasing level of education.

Key words: Roma population, age and sex structure, population ageing, Billeter index, ageing index, mean age, dependency indexes

1 ÚVOD

Aj po siedmych storočiach prítomnosti na území Slovenska si Rómovia stále zachovávajú viaceré odlišnosti od ostatného obyvateľstva. Tieto sa prejavujú najmä v ich mentalite, kultúre, spôsobe života a pod. Najvýraznejšie sa tieto špecifiká prejavujú v rómskych osadách, kde život typických rómskych rodín podlieha určitým vlastným pravidlám a zákonitostiam.

Niekedy sa s týmito špecifikami spájajú určité problémové, či negatívne javy, ktoré si vyžadujú osobitné spoločenské prístupy a riešenia. Často sa takzvaná rómska problematika považuje za jeden z najvážnejších sociálnych, kultúrnych a ekonomických problémov Slovenska v 21. storočí. Tento pojem zahŕňa veľké množstvo čiastkových problémov, ktoré sú medzi sebou navzájom poprepájané zložitými vzťahmi. Vysoká nezamestnanosť súvisí s nízkou vzdelanosťou úrovňou, zvýšená dojčenská úmrtnosť, ako aj úmrtnosť obyvateľov sa vzťahuje k ich zložitým životným podmienkam.

Jednou z významných oblastí, v ktorých sa výrazne prejavujú špecifické črty rómskeho obyvateľstva sú ich populačné procesy a štruktúry. Demografické správanie rómskeho obyvateľstva má viacero osobitých znakov. Takéto tvrdenie je všeobecne známe a uznávané. Niektoré jeho znaky sa pomerne ťažko analyzujú a dokazujú. Dôvodom, ktorý to spôsobuje je absencia úplných a spoľahlivých údajov o demografických procesoch a štruktúrach rómskeho obyvateľstva. Spoločnou príčinou takéhoto stavu sú problémy s identifikáciou národnostnej príslušnosti rómskeho obyvateľstva. Dotýka sa to ako údajov z evidencie pohybu obyvateľov a bilancie obyvateľov, tak i údajov z výberových zisťovaní a úplných sčítaní obyvateľov.

Viacere demografické analýzy prekonávajú tieto problémy osobitným zisťovaním údajov, ktoré majú charakter výberových sčítaní. Na základe poznávania malých štatistických súborov sa následne formulujú hodnotenia a závery so širšou, všeobecnou platnosťou.

Ambíciou našej analýzy bolo prekonať spomenuté problémy iným spôsobom a to metódou, ktorá by zohľadňovala úplný súbor rómskeho obyvateľstva. Jeho identifikáciu a najmä jeho demografické správanie sme sa pokúsili zhodnotiť prostredníctvom klasifikácie obcí Slovenska.

2 METODIKA PRÁCE

Z demografického aspektu sa obyvateľstvo rómskej národnosti spája s odlišnou intenzitou jeho reprodukcie v porovnaní s majoritným obyvateľstvom Slovenska a prirodzene i s odlišnými procesmi formovania demografických štruktúr.

K analýze demografických charakteristík obcí Slovenska sme pristúpili po načrtnutí nasledujúcich tém:

- Čím je podiel rómskeho obyvateľstva v obci vyšší, tým sú demografické charakteristiky obce odlišnejšie od obcí bez prítomnosti tejto etnickej skupiny.
- Snahou je, kvantitatívne vyjadriť odlišnosti demografických charakteristík tzv. „rómskych“ obcí, najmä charakteristík vekových štruktúr ich obyvateľstva.

Klasifikácia obcí Slovenska sa uskutočnila na základe údajov o zastúpení rómskeho obyvateľstva z viacerých štatistických zdrojov. Základom tejto klasifikácie boli výsledky zo Sčítania ľudu, domov a bytov 1980. Výsledky tohto sčítania poskytujú relatívne dôveryhodný obraz o počte a rozmiestnení Rómov v obciach Slovenska (spornou je metóda identifikácie etnickej príslušnosti prostredníctvom sčítacích komisárov). Kvôli aktuálnosti údajov boli tieto výsledky doplnené údajmi o podiele Rómov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2001. Je dobre známe, že výsledky censov z rokov 1991 a 2001 silne podhodnocujú početnosť tohto etnika. Celá databáza o podiele Rómov v obciach tak bola ešte doplnená údajmi z Atlasu rómskych komunit z roku 2004. Uvedomujeme si, že v každom z týchto štatistických zdrojov bola prítomnosť rómskeho etnika v obci zisťovaná iným spôsobom (na základe označenia druhou osobou, na základe vlastného rozhodnutia, antropologických a kultúrnych znakov, na základe spôsobu života, životného štýlu).

V každej obci Slovenska bol určený podiel Rómov v roku 1980, 2001 a pokiaľ to bolo možné aj v roku 2004. Na základe podielu rómskeho obyvateľstva boli obce zatriedené do šiestich skupín podľa nasledujúcich kritérií. Do prvej skupiny s **dominantným zastúpením** Rómov boli zaradené všetky obce, v ktorých bol podiel Rómov v roku 1980 väčší ako 66 % vrátane. Do druhej skupiny s **hlavným zastúpením** rómskeho obyvateľstva boli zaradené obce, kde bol podiel Rómov na celkovom obyvateľstve 50 – 65,9 %. Tretia skupina zahŕňa obce s **významným zastúpením** tohto etnika a podiel rómskeho obyvateľstva je 33 až 49,9 %. V štvrtej skupine sa sústredili obce s **málo významným zastúpením** rómskeho etnika a to bolo 20 až 32,9 %. V prípade, že bol podiel Rómov v obci vyšší ako 0% ale menší ako 20 %, zaradovali sa obce do piatej skupiny s **nevýznamným zastúpením** Rómov. Ak v obci nežili Rómovia, boli zaradené do šiestej skupiny, ktorá bola **bez** rómskeho obyvateľstva.

Voľba rozsahu intervalov zastúpenia Rómov v jednotlivých skupinách obcí pri ich triedení bola veľmi dôležitá. Do prvej skupiny spadajú obce, ktoré majú dvojtretinový a vyšší podiel Rómov na obyvateľstve. Pri voľbe tejto skupiny sme očakávali, že demografické špecifiká rómskeho etnika sa výrazne prejavajú a podobne by tomu malo byť aj v druhej skupine obcí, kde Rómovia tvoria viac ako polovicu obyvateľov. Menej výrazne môžu byť demografické ukazovatele ovplyvnené správaním Rómov v obciach s ich tretinovým a päťtinovým podielom v tretej a štvrtej skupine obcí. Piata skupina zahŕňa obce, v ktorých nie je podiel Rómov vyšší ako jedna pätina. Posledná šiesta skupina obcí predstavuje demografické správanie obyvateľstva Slovenska bez prítomnosti rómskeho etnika.

V ďalšom kroku sa údaje z roku 1980 aktualizovali údajmi z roku 2001. V prípade, že bol v roku 2001 podiel Rómov v obci rovnaký alebo menší ako v roku 1980, priradenie do skupiny sa nezmenilo. Ak však bol podiel rómskeho obyvateľstva v roku 2001 vyšší ako v roku 1980 obec sa tak dostala do vyššej skupiny. Pracovalo sa s predpokladom minimálnej migrácie rómskeho obyvateľstva z obce. Rovnakým spôsobom sa dopĺňala databáza údajmi z roku 2004.

Do analýzy populačných štruktúr rómskeho obyvateľstva vstupujú všetky obce Slovenska, vrátane obecnej úrovne, Bratislavy a Košíc. Použila sa aktuálna sídelná štruktúra obcí Slovenska (rok 2009), ktorá zahŕňa 2891 obcí (tab. 1).

Tabuľka 1 Skupiny obcí podľa podielu Rómov. Zdroj: ŠÚ SR 1980, ŠÚ SR 2001, Atlas rómskych komunít 2004.

skupina obcí (zastúpenie Rómov)	podiel Rómov v %	počet obcí			počet obyvateľov (priemer 2005 – 2009)
		1980	2001	2004	
1.skupina (dominantné)	<66, 100)	5	5	41	38 689
2.skupina (hlavné)	<50, 66)	10	14	55	45 060
3.skupina (významné)	<33, 50)	59	61	115	128 762
4.skupina (málo významné)	<20, 33)	140	151	189	180 385
5.skupina (nevýznamné)	-0,2	2 002	2 030	1 868	4 727 657
6.skupina (bez rómskeho obyvateľstva)	0	675	630	623	283 645

3 CHARAKTERISTIKA SKUPÍN OBCÍ

Do prvej skupiny bolo zaradených 41 obcí, v ktorých je podiel Rómov na obyvateľstve minimálne dve tretiny – **rómska skupina obcí**. Priemerný počet obyvateľov tejto skupiny obcí v období 2005 až 2009 je 38 688. Z hľadiska priestorového rozmiestnenia sú tieto obce sústredené v 14 okresoch na východe Slovenska a juhu stredného Slovenska. Najvyššie zastúpenie obcí patriacich do prvej skupiny je v okrese Rimavská Sobota (12 obcí), 7 obcí je v okrese Kežmarok, štyri v okrese Lučenec. Tri obce s vysokým podielom Rómov sú v okrese Košice-okolie a Prešov, po dve obce v okresoch Bardejov, Revúca a Spišská Nová Ves. Prevažná časť obcí v prvej skupine patrí medzi malé obce, až 70 % obcí má menej ako 1 000 obyvateľov (tab. 2).

Tabuľka 2 Rozdelenie skupín obcí podľa veľkostnej kategórie obce. Zdroj: vlastné triedenie a výpočty.

veľkosť obce - počet obyvateľov		0 – 199	200 – 499	500 – 999	1 000 – 1 999	2 000 – 4 999	5 000 – 9 999	10 000 – 19 999	20 000 – 49 999	50 000 – 99 999	100 000 +
1.skupina	počet obcí	8,0	10,0	11,0	7,0	4,0	1,0	-	-	-	-
	podiel (%)	19,5	24,4	26,8	17,1	9,8	2,4	-	-	-	-
2.skupina	počet obcí	5,0	17,0	20,0	9,0	4,0	-	-	-	-	-
	podiel (%)	9,1	30,9	36,4	16,4	7,3	-	-	-	-	-
3.skupina	počet obcí	9,0	27,0	39,0	20,0	19,0	1,0	-	-	-	-
	podiel (%)	7,8	23,5	33,9	17,4	16,5	0,9	-	-	-	-
4.skupina	počet obcí	22,0	48,0	58,0	41,0	17,0	3,0	-	-	-	-
	podiel (%)	11,6	25,4	30,7	21,7	9,0	1,6	-	-	-	-
5.skupina	počet obcí	170,0	425,0	485,0	446,0	217,0	53,0	32,0	29,0	9,0	2,0
	podiel (%)	9,1	22,8	26,0	23,9	11,6	2,8	1,7	1,6	0,5	0,1
6.skupina	počet obcí	174,0	243,0	158,0	40,0	8,0	-	-	-	-	-
	podiel (%)	27,9	39,0	25,4	6,4	1,3	-	-	-	-	-

Do druhej skupiny bolo zaradených 55 obcí s podielom Rómov 50 až 66 %, tie sú taktiež vo väčšej miere lokalizované v južnej časti stredného Slovenska a na východe Slovenska. Priemerný počet obyvateľov tejto skupiny obcí bol vyšie 45 000. Najviac obcí z druhej skupiny patrí do okresu Rimavská Sobota (9 obcí), Prešov a Rožňava (6 obcí), Michalovce a Revúca (5 obcí) a Vranov nad Topľou (4 obce). Podobne ako pri predchádzajúcej skupine obcí, aj v druhej skupine sa jedná o menšie obce do 1 000 obyvateľov (tab. 2).

Tretia skupina zahŕňa obce, kde bol podiel rómskeho obyvateľstva v rozpätí 33 až 50 %. Opätovne tu môžeme sledovať pás 115 obcí na juhu a východe Slovenska. Obce patriace do tretej skupiny sa už posúvajú viac do západnej časti Slovenska do okresov Levice, Veľký Krtíš a Krupina. Najviac obcí zaradených v tretej skupine sa

nachádza v okrese Rimavská Sobota (15 obcí), Michalovce (11 obcí), Košice-okolie (10 obcí), Vranov nad Topľou a Revúca (8 obcí), Spišská Nová Ves a Lučenec (7 obcí). Priemerný počet obyvateľov tretej skupiny bol v skúmanom období vyše 128 tisíc. Títo obyvatelia žili najmä v obciach do 1000 obyvateľov a vo veľkostnej kategórii 500 až 999 obyvateľov (tab. 2).

Obce, patriace do štvrtej skupiny majú podiel rómskeho obyvateľstva 20 až 33 % a na Slovensku je ich spolu 189. Tieto obce sú koncentrované najmä na juhu stredného Slovenska a rozptýlené sú po celom východnom Slovensku. 22 obcí tejto skupiny je v okrese Rimavská Sobota, 19 v okrese Rožňava, 16 v okrese Revúca, 15 v okrese Košice-okolie a 12 v okrese Trebišov. Prvýkrát sa stretávame s výskytom obcí s vyšším podielom Rómov aj v okrese Malacky a Senica. Môžeme tak konštatovať, že výška podielu Rómov má západovo-východný gradient s rastúcim trendom. Na druhej strane sever a centrálna časť stredného Slovenska ako aj celé Považie nemá obce, kde by bol podiel rómskeho etnika vyšší ako dve pätiny. Priemerne žilo v obciach štvrtej skupiny za nami skúmané obdobie rokov 2005 až 2009 180 tisíc obyvateľov. Veľkostná štruktúra obcí je pestrejšia, 30 % obcí bolo v kategórii 500 až 999 obyvateľov, 25 % v kategórii 200 až 499. Takmer 22 % obcí však už bolo vo veľkostnej kategórii 1000 až 1999 obyvateľov (tab. 2).

Piata skupina obcí, kde bol podiel Rómov v rozsahu 0,1 až 20 % je najpočetnejšia, patrí do nej podstatná časť obcí Slovenska, spolu to bolo 1868 obcí (takmer 65 % obcí). Predstavuje aj najrozsiahlejší štatistický súbor, ktorý sa svojimi predovšetkým demografickými charakteristikami najviac podobá na celé Slovensko. Obce patriace do tejto skupiny sú takmer rovnomerne rozložené po celom území. Priemerný počet obyvateľov v týchto obciach bol viac ako 4,7 milióna vo všetkých veľkostných kategóriách (tab. 2).

Posledná šiesta skupina nám zahŕňa obce, kde nežijú Rómovia. Túto skupinu obcí sme vyselekovali na základe toho, že nás zaujímalo aké je reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska v obciach bez rómskeho etnika. Na Slovensku je takýchto obcí 623. Sú značne nerovnomerne rozptýlené po celom území, ich vyššiu koncentráciu sledujeme na hornom Považí v okresoch Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Žilina, ale aj okres Martin, Turčianske Teplice, Bánovce nad Bebravou, Topoľčany. Práve regióny Liptova a Turca môžeme považovať za tradičné bez výskytu rómskeho obyvateľstva. Typickými pre tieto obce je, že bezmála 28 % z nich má menej obyvateľov ako 200, a takmer 40 % je vo veľkostnej kategórii 200 až 499 obyvateľov. Táto skupina obcí bude v nasledujúcich častiach práce nazývaná aj ako nerómska skupina obcí (tab. 2).

Analýza sledovaných štruktúr je zameraná na obdobie piatich rokov 2005 až 2009. V mnohých prípadoch boli využité priemerné hodnoty demografických ukazovateľov z uvedeného obdobia. V malých súboroch obcí sa tak obmedzil vplyv výskytov náhodných javov.

4 POPULAČNÉ ŠTRUKTÚRY PODĽA POHLAVIA A VEKU, STARNUTIE OBYVATEĽSTVA

Demografické správanie každej populácie nachádza silný odraz vo svojej vekovej a pohlavnej štruktúre. Vo vekovej štruktúre obyvateľstva je obraz demografických procesov (úmrtnosť, pôrodnosť, emigrácia, imigrácia), a na druhej strane samotná veková štruktúra obyvateľstva má vplyv na tieto procesy.

Pre celé územie Slovenska je z dlhodobého hľadiska charakteristická pozitívna femininita, tak, ako je to vo všetkých ekonomicky vyspelých štátoch. Index femininity nadobúda hodnoty vyššie ako 1000 aj u všetkých skupín obcí s výnimkou prvej (tab.3). V prvej skupine obcí má tento index hodnotu 982,1, čo indikuje prevahu mužov a je to typické pre menej vyspelé krajiny. Súvisí to najmä s celkovým pohľadom spoločnosti na úlohu muža a ženy (vyššia starostlivosť o chlapcov, mladšia štruktúra). Na základe tohto hodnotenia pohlavnej štruktúry predpokladáme, že aj u obyvateľov rómskej menšiny pretrvávajú diferencovaná pozícia podľa pohlavia.

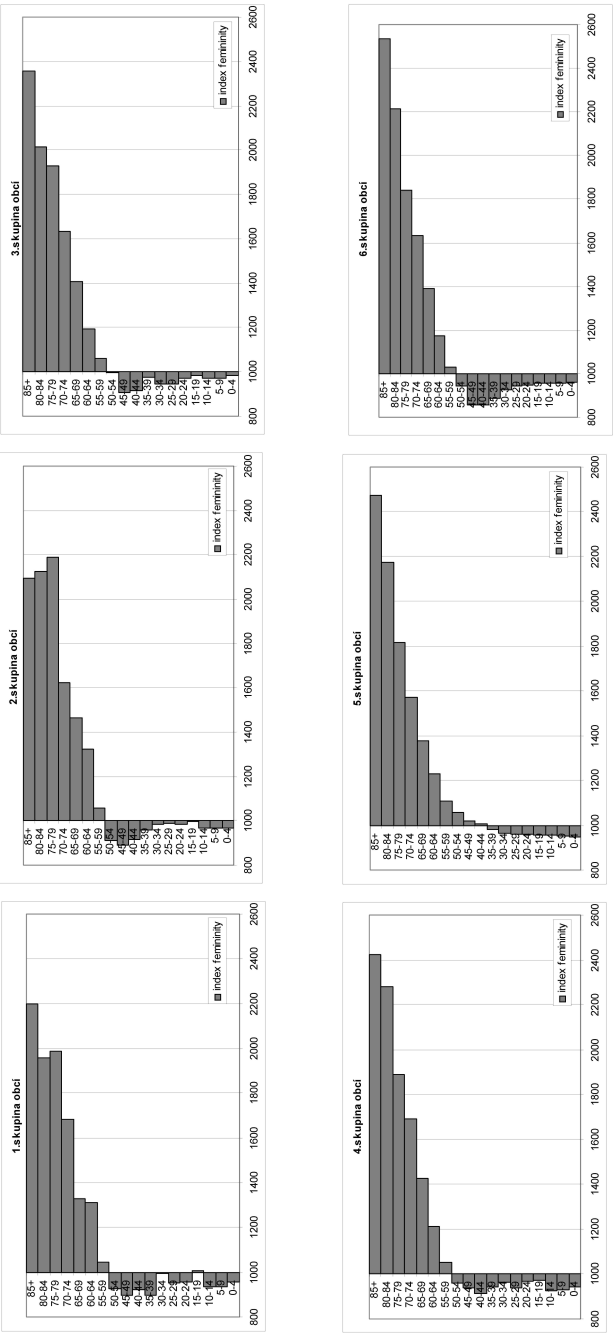
Tabuľka 3 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

skupina	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Index femininity	982,1	1 022,9	1 027,8	1 027,9	1 063,8	1 028,6

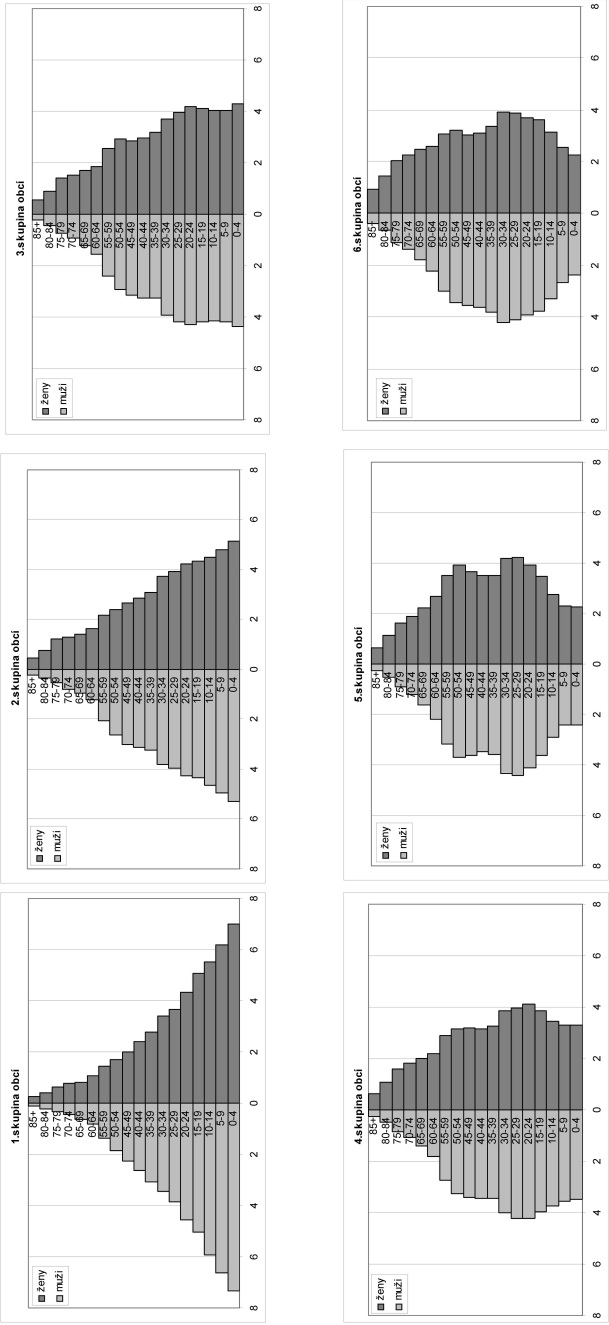
Všetky sledované skupiny obcí majú v detskom veku v zmysle biologických zákonitostí pozitívnu maskulinitu (obr. 1). Pozitívna maskulinita však postupne klesá a mení sa na pozitívnu femininitu, avšak v jednotlivých skupinách obcí v rozdielnom veku. Prvýkrát sa s pozitívnou femininitou stretávame pri piatej, slovenskej skupine obcí vo veku 40 – 44 rokov ($I_f = 1007,6 \text{ ‰}$) a s rastúcim vekom rastie i hodnota indexu. U ostatných skupín obcí začína prevaha žien až o 15 rokov neskôr, vo veku 55 – 59 rokov (vplyv absencie mužskej nadúmrtosti). Vo vyšších vekových kategóriách je už jasná dominancia žien.

Zobrazenie štruktúr vekovými pyramídami ukazuje, že vo vyčlenených skupinách obcí sa prezentujú pestré typy vekových štruktúr od výrazne progresívnej cez stacionárnu až po regresívnu (obr. 2). Vekové zloženie obyvateľov v piatej skupine obcí zodpovedá približne vekovej štruktúre Slovenska. Vrchol pyramídy predstavujú málopočetné populačné ročníky z obdobia prvej svetovej vojny a z obdobia hospodárskej krízy v 30. rokoch minulého storočia. Na druhej strane sú tu aj silnejšie populačné ročníky z období po druhej svetovej vojne a z obdobia sedemdesiatych rokov. Naopak, menšia je početnosť obyvateľstva zo 60. rokov (nižšia pôrodnosť). Od 80. rokov sledujeme stále zmenšujúcu sa základňu vekovej pyramídy a demografické správanie sa vplyvom spoločenských a ekonomických ukazovateľov výrazne zmenilo. Podobne regresívny tvar má aj veková pyramída obcí bez rómskych obyvateľov.

Stacionárny typ vekovej pyramídy zodpovedá tretej a štvrtej skupine obcí. Stacionárny typ vekovej pyramídy sa považuje len za prechodný, preto sa dá očakávať, že v budúcnosti sa zmení na regresívny (obr. 2).

Obrázok 1 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Obrázok 2 Vekové štruktúry obyvateľstva podľa skupín obcí. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Vekovú štruktúru prvej a druhej skupiny obcí charakterizuje progresívny typ, i keď u druhej skupiny obcí už sledujeme postupné zužovanie základne. Tradičný tvar rovnoramenného trojuholníka má veková pyramída prvej skupiny rómskych obcí. Vyznačuje sa veľmi širokou základňou (14,3 % obyvateľov vo veku 0 – 4). Je to znak rozšírenej reprodukcie, kedy je každá mladšia kategória obyvateľstva početnejšia. Málopočetné je zastúpenie staršieho obyvateľstva (obr. 2).

Sundbärgova klasifikácia populácií podľa veku hodnotí skupiny obcí na základe podielu obyvateľov v charakteristických vekových kategóriách (biologické, reprodukčné) (tab. 4). Piatu skupinu obcí (podobne aj skupinu nerómskych obcí) charakterizuje III. typ – regresívna populácia. Detská zložka je minimálna, zvýšené je zastúpenie staršieho obyvateľstva. Typicky stacionárny typ predstavuje populácia tretej skupiny obcí, ktorá má približne rovnaký počet obyvateľov detskej a reprodukčnej zložky. Do tohto typu bola zaradená i druhá skupina obcí, ktorá má ustupujúcu progresívnu štruktúru, aj keď počet detí je ešte mierne zvýšený. Typicky progresívny typ populácie má skupina rómskych obcí, ktorá sa vyznačuje výraznou detskou zložkou na jednej strane (viac ako 2-násobný podiel ako v 5. skupine) a menším zastúpením staršieho obyvateľstva (iba 1/3 podielu v 5. skupine). Takmer rovnaký obraz malo obyvateľstvo Slovenska v roku 1900 (Verešik, 1974).

Tabuľka 4 Sundbärgové typy populácie podľa skupín obcí. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

veková skupina	podiel obyvateľov (%)					
	1.skupina	2.skupina	3.skupina	4.skupina	5.skupina	6.skupina
0 – 14	38,6	29,3	25,0	20,8	15,1	16,3
15 – 49	48,5	50,7	51,2	52,1	53,7	51,6
50 +	12,8	20,0	23,8	27,1	31,2	32,1
typ populácie*	I	II	II	III	III	III

* I – progresívny, II – stacionárny, III – regresívny

Starnutie obyvateľstva predstavuje zmeny vekovej štruktúry v dvoch smeroch (Mládek, 2006). Prvým je starnutie zhora, kedy dochádza k nárastu počtu a podielu starších obyvateľov a druhým je starnutie zdola, kedy klesá počet a podiel detskej zložky.

Progresívny typ populácie indikuje index starnutia¹. Sauvyho index s hodnotou približne 25 predstavuje progresívny typ populácie, pri stacionárnej populácii nadobúda hodnotu 80 – 90, regresívny typ populácie má hodnoty indexu približne 150 (Kľufová a Poláková, 2010).

Sauvyho index nadobúda v jednotlivých skupinách pomerne rozdielne hodnoty (tab. 5). Najstaršie obyvateľstvo má piata skupina obcí a skupina obcí bez rómskeho obyvateľstva. Do regresívneho typu je zaradená ešte štvrtá skupina obcí. Pri výraz-

¹ Sauvyho index —
$$I_s = \frac{O_{50+}}{O_{0-14}} * 100$$

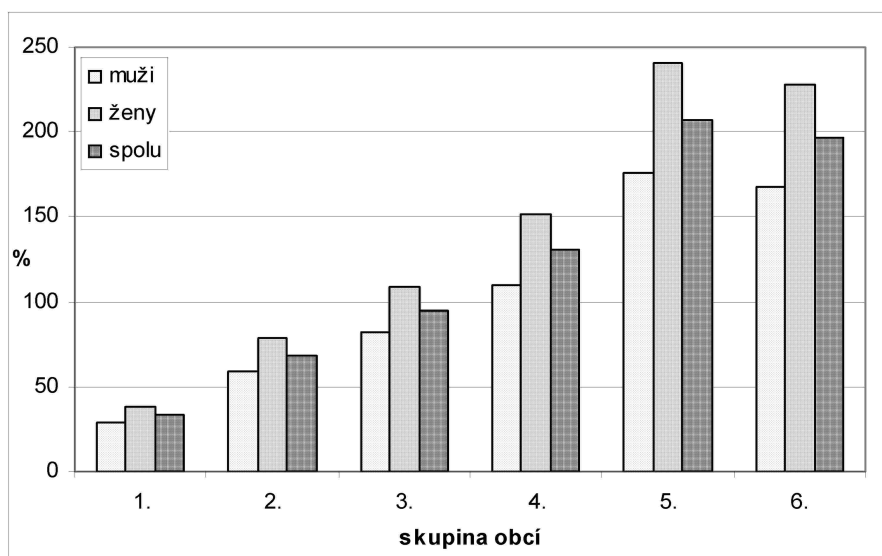
nejšom zastúpení rómskeho obyvateľstva je veková štruktúra mladšia a tak druhá a tretia skupina obcí reprezentuje stacionárny typ populácie. Najmladšiu vekovú štruktúru má skupina obcí s dominantným zastúpením rómskeho obyvateľstva.

Tabuľka 5 Typy vekových štruktúr v skupinách obcí. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

skupina obcí	Sauvyho index	typ populácie*	Index veku	typ populácie*
1.skupina	33,3	I	300,5	I
2.skupina	68,3	II	146,4	I
3.skupina	95,1	II	105,1	II
4.skupina	130,2	III	76,8	III
5.skupina	207,2	III	48,3	III
6.skupina	197,3	III	50,7	III

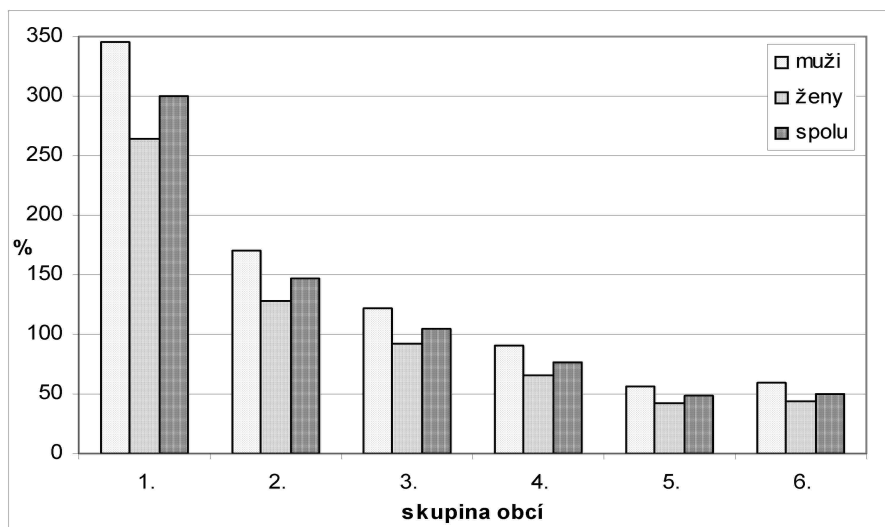
* I – progresívny, II – stacionárny, III – regresívny

Signifikantné sú rozdiely tohto indexu medzi obyvateľmi podľa pohlavia jednotlivých skupín obcí (obr. 3). Kým pri skupine rómskych obcí rozdiely Sauvyho indexu medzi pohlaviami sú prakticky zanedbateľné (nízka stredná dĺžka života žien), v skupine slovenských a nerómskych obcí je táto diferencia značná a je spôsobená vyššou strednou dĺžkou života ich žien.

Obrázok 3 Sauvyho index podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľov. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Aj pomocou indexu veku (tab. 5) môžeme určiť typ populácie (ak má index veku hodnotu $I_v > 100$ jedná sa o progresívny typ, ak $I_v < 100$ udáva regresívny typ ak index nadobúda hodnoty približne 100 ide o stabilnú populáciu, Mládek, 1992). Potvrďuje sa analogické hodnotenie, ako pri indexe starnutia (obr. 4).

Obrázok 4 Index veku podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva.
Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Za najvýznamnejší a najkomplexnejší ukazovateľ starnutia sa považuje Billeterov index², ktorý nadobúda kladné aj záporné hodnoty a je nepriamo úmerný procesom starnutia. Záporné hodnoty tohto ukazovateľa znamenajú, že v populácii je početnosť poreprodukčnej kategórie väčšia ako predreprodukčnej.

Skupiny skúmaných obcí rozdelil Billeterov index na dve časti (tab. 6). Prvá z nich reprezentujú obce, kde detská zložka obyvateľstva prevláda nad poreprodukčnou, v druhej časti je tomu naopak. I napriek tomu, že kladné hodnoty indexu nadobúdajú prvé tri skupiny obcí, tieto sú medzi sebou ešte diferencované. Hodnota indexu je pri rómskych obciach značne vysoká, dokonca vyššia ako bola táto hodnota pre celé Slovensko na začiatku dvadsiateho storočia ($M_{s1900} = 44,8 \%$, Mládek, 2006). Druhá skupina obcí má tento index menší (podobný ako pre celé Slovensko v roku 1950). V tretej skupine obcí môžeme očakávať zmenu indexu do záporných hodnôt. Záporné hodnoty indexu vykazuje štvrtá, piata a šiesta skupina obcí. Tieto skupiny obcí tak už charakterizuje vyššia úroveň starnutia.

Hodnoty Billeterovho indexu podľa pohlavia reflektujú rozdielnu vekovú štruktúru medzi skupinami obcí, ako aj rozdielnu strednú dĺžku života (obr. 5). Zatiaľ čo pri kladných hodnotách tohto ukazovateľa majú prevahu muži, pri záporných hodnotách indexu už vidíme prevahu žien, čo je spôsobené najmä vyšším vekom do-

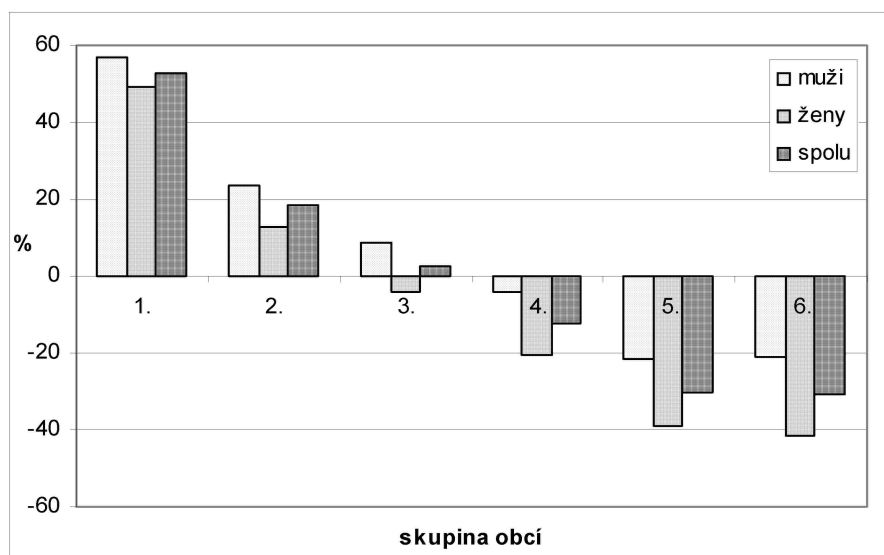
² Billeterov index –
$$M_s = \frac{O_{0-14} - O_{50+}}{O_{15-49}} * 100$$

žitia žien. Zaujímavá je tretia skupina obcí, s významným zastúpením rómskeho etnika. Celkove má ešte prevahu predreprodukčná kategória obyvateľov, ale hodnoty Billeterovho indexu (záporné) poukazujú na staršiu vekovú štruktúru ženskej zložky obyvateľstva.

Tabuľka 6 Ukazovatele starnutia (%). Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

skupina obcí	Index starnutia *	Billeterov index	Index závislosti I	Index závislosti II	Index ekonomického zaťaženia
1.skupina	11,9	53,1	70,3	11,8	82,2
2.skupina	27,2	18,3	49,0	18,1	67,1
3.skupina	38,3	2,4	40,4	21,0	61,3
4.skupina	53,4	-12,1	32,5	23,6	56,0
5.skupina	79,8	-30,1	22,2	24,9	47,0
6.skupina	89,3	-30,7	25,3	30,1	55,3

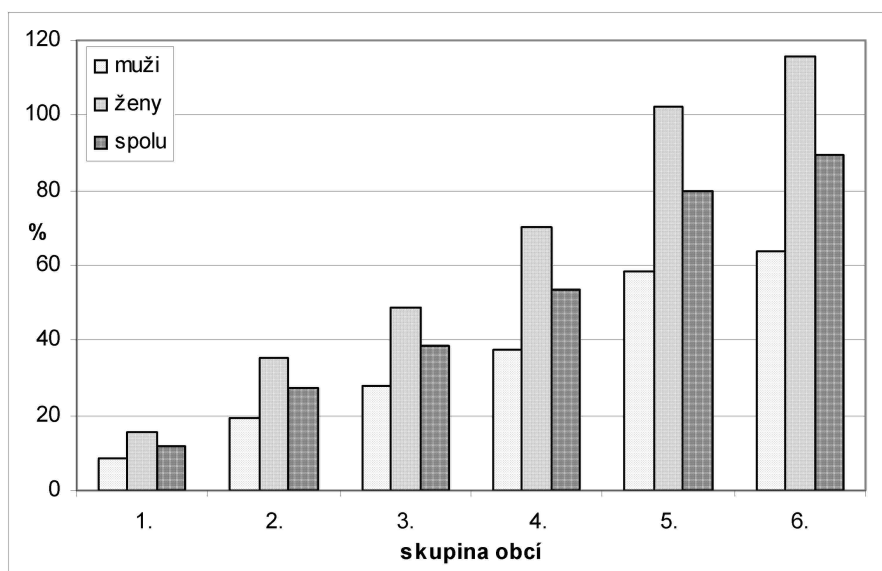
* pomer obyvateľov vo veku 65+ k obyvateľom vo veku 0 – 14 rokov

Obrázok 5 Billeterov index podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

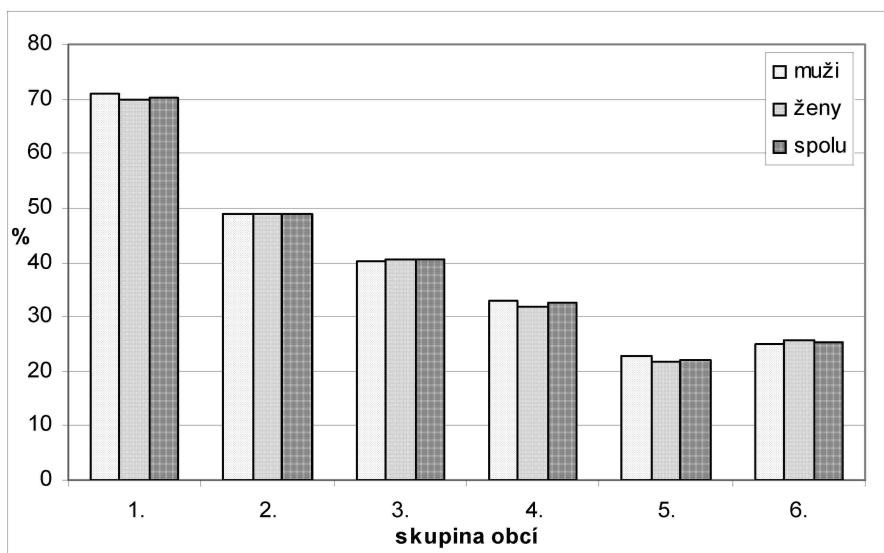
Dôležitým pri hodnotení starnutia obyvateľstva je hodnotiť i produktívne vekové kategórie. Práve starnutím obyvateľstva sa mení potenciál pracovných síl, klesá počet obyvateľov v produktívnom veku. Index starnutia (podiel poproduktívnej a detskej kategórie obyvateľstva indikuje jednoznačne najstaršie obyvateľstvo v šiestej skupine obcí (tab. 6), predovšetkým zásluhou vyššieho zastúpenia obyvateľstva poproduktívneho veku. Skupina rómskych obcí má zas naopak vo veku 65+

malý počet osôb (4,6 %) a početnú detskú zložku, index starnutia má malé hodnoty. Podobne ako diferencia medzi pohlaviami je pri rómskych obciach menej významnejšia ako pri ostatných skupinách obcí (obr. 6). Najvyššie rozdiely tak vidíme v šiestej skupine nerómskych obcí, kde hodnoty indexu starnutia len potvrdzujú prítomnosť pomerne početnej skupiny žien vo vysokom veku.

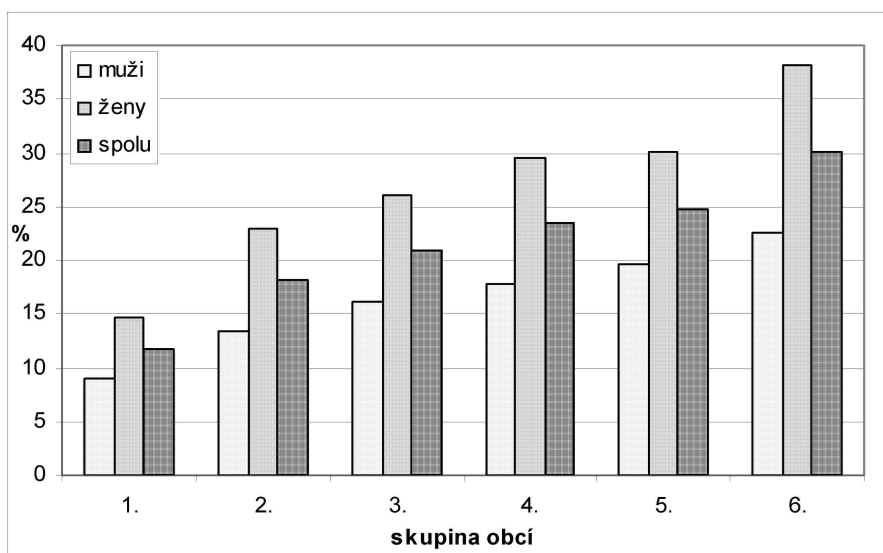

Obrázok 6 Index starnutia podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva.
Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Zaťaženie produktívnej skupiny obyvateľov neproduktívnymi skupinami určujeme pomocou indexov závislosti. Hodnoty indexu závislosti mladého a starého obyvateľstva sú medzi skupinami obcí protichodné (tab. 6). Index závislosti mladého obyvateľstva rómskych obcí je v porovnaní s ostatnými skupinami vysoký, naopak index závislosti starého obyvateľstva v dôsledku malej početnosti starých osôb najnižší. Druhá skupina obcí s hlavným zastúpením Rómov sa hodnotami indexu závislosti starého obyvateľstva približuje k slovenským obciam, i keď detská zložka je ešte veľmi výrazná a tak ukazovateľ závislosti mladého obyvateľstva je ešte značný. Analýza indexu závislosti mladého obyvateľstva podľa pohlavia (obr. 7) nevykazuje markantné rozdiely medzi nimi, čo je dôsledkom približne rovnakej pohlavnej štruktúry v detskom veku (tá je síce v dojčenskom veku ovplyvnená vyšším počtom narodených chlapcov, ale aj ich vyššou úmrtnosťou v tomto období), značné rozdiely v pohlavnej štruktúre obyvateľov sú vo vyššom veku, čo nám reprezentuje aj index závislosti starého obyvateľstva (obr. 8). Vyššie hodnoty u žien sú spôsobené zreteľne vyššou strednou dĺžkou života žien. Medzi skupinami obcí sú hodnoty indexu závislosti starého obyvateľstva značne odlišné (v porovnaní s mužmi). V šiestej skupine nerómskych obcí pozorujeme výraznú dominanciu žien.

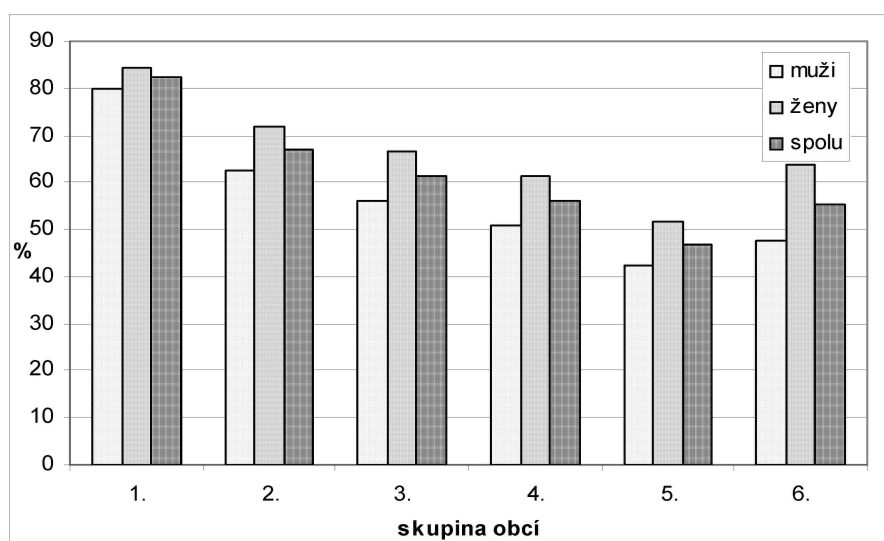

Obrázok 7 Index závislosti mladého obyvateľstva podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Obrázok 8 Index závislosti starého obyvateľstva podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Za komplexnejší môžeme považovať index ekonomického zaťaženia³, ktorý zohľadňuje všetky vekové kategórie obyvateľov. Vyjadruje, koľko obyvateľov v neproduktívnom veku pripadá na 100 osôb v produktívnom veku. Hodnoty indexu ekonomického zaťaženia v štvrtej až šiestej skupine obcí majú približne rovnakú úroveň (tab. 6). Reálne zaťaženie produktívneho obyvateľstva je rozdielne. Produktívne obyvateľstvo štvrtej skupiny obcí zaťažuje viac predproduktívna zložka obyvateľstva, v šiestej skupine nerómskych obcí spôsobuje vyššie zaťaženie poproduktívna skupina obyvateľstva. Výrazne vyššie hodnoty dosahuje index v prvých dvoch skupinách (67 – 82) a to aj napriek kompenzácii jeho hodnôt prostredníctvom menšieho zastúpenia starších vekových kategórií. Hodnoty indexu podľa pohlavia (obr. 9) sú už len výsledkom spojenia predchádzajúcich dvoch indexov a opätovne sa v nich odráža rozdielna dĺžka života mužov a žien v jednotlivých skupinách obyvateľstva.

Obrázok 9 Index ekonomického zaťaženia podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Stredné hodnoty poskytujú celkové súhrnné charakteristiky vekovej štruktúry obyvateľov. Priemerný vek berie do úvahy všetky jednotky hodnoteného súboru obyvateľov. Niekedy nám však môže podať skreslené výsledky, nakoľko priemer je citlivý na extrémny. Mediánový vek určuje vek populácie, kedy je polovica populácie mladšia ako tento vek a polovica populácie staršia. Vzhľadom na prevažne pozitívnu asymetrickosť vekového rozloženia dosahuje medián väčšinou nižšie hodnoty ako

³ index ekonomického zaťaženia –
$$I_{EZ} = \frac{O_{0-14} - O_{60+}}{O_{15-59}} * 100$$

priemerný vek. V prípade, že je mediánový vek vyšší ako priemerný vek je v populácii veľa starších osôb (Langhamrová a Kačerová, 2008).

Rozdiel medzi priemerným vekom skupiny rómskych obcí a skupiny slovenských obcí je markantný, až 13 rokov (tab. 7). Podobný priemerný vek ako má populácia rómskych obcí mala aj populácia Slovenska na začiatku dvadsiateho storočia ($\bar{x}_{1900} = 27,3$, Mládek, 2006). V každej nasledujúcej skupine obcí priemerný vek obyvateľov vzrastá, v podstate tu môžeme sledovať analógiu s vývojom priemerného veku na území Slovenska od roku 1900 až po súčasnosť. Druhá skupina s hlavným zastúpením rómskeho obyvateľstva je totožná s rokom 1960 ($\bar{x}_{1960} = 30$). Priemerný vek tretej skupiny obcí je podobný hodnote priemerného veku Slovenska v osemdesiatich rokoch ($\bar{x}_{1980} = 32,6$), štvrtá skupina obcí má priemerný vek Slovenska z konca dvadsiateho storočia. Posledné dve skupiny obcí reflektujú súčasný priemerný vek obyvateľstva celého Slovenska.

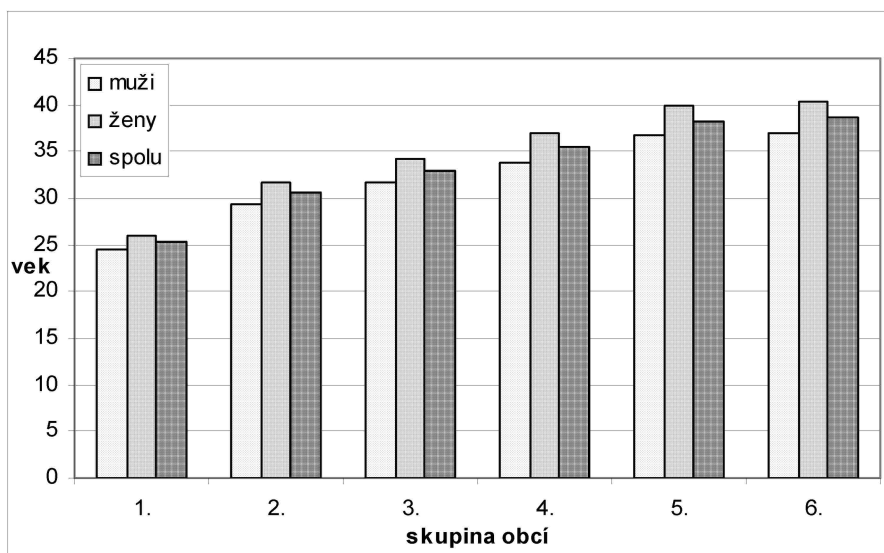
Tabuľka 7 Priemerný a mediánový vek obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

skupina obcí	Priemerný vek	Vekový medián
1.skupina	25,3	20,7
2.skupina	30,6	27,2
3.skupina	33,0	30,0
4.skupina	35,4	33,1
5.skupina	38,3	36,8
6.skupina	38,7	36,8

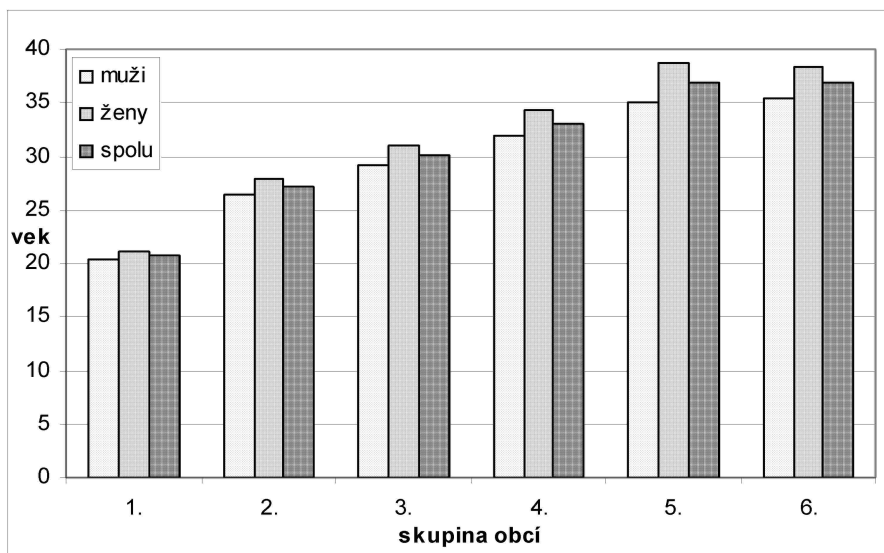
Aj rozdiely medzi pohlaviami v rámci jednotlivých skupín obcí sú pomerne výrazné (obr. 10). U rómskych obcí je táto diferencia veľmi malá, len 1,5 roka v prospech žien, postupne sa tieto rozdiely zväčšujú až na 3,5 roka v prospech žien u skupiny nerómskych obcí. V podstate tak platí, že čím je obyvateľstvo staršie, tým sú zreteľnejšie rozdiely vo vekovej štruktúre medzi mužmi a ženami.

Podobný obraz sledujeme aj pri hodnotách mediánového veku. Diferencia medzi skupinami obcí je ešte viditeľnejšia (obr. 11). V skupine rómskych obcí je polovica obyvateľov mladšia ako 21 rokov, to poukazuje na veľmi mladú vekovú štruktúru. V piatej slovenskej skupine obcí zase pozorujeme vyššie zastúpenie staršieho obyvateľstva, hodnoty priemerného a mediánového veku sú takmer rovnaké. Vyššie hodnoty dosahuje medián u žien, avšak opätovne s rozdielmi medzi skupinami obcí. V prípade prvej skupiny rómskych obcí nie je tento rozdiel medzi mužmi a ženami ani jeden rok, čo nám poukazuje na nepríliš výrazné odlišnosti v strednej dĺžke života medzi pohlaviami. Vo zvyšných skupinách obcí je hodnota vekového mediánu medzi pohlaviami diferencovanejšia, čo súvisí predovšetkým so staršou vekovou štruktúrou žien.

Analýza vekovej a pohlavnej štruktúra obyvateľstva poukazuje na ich značné odlišnosti v jednotlivých skupinách obcí. Preto je opodstatnený predpoklad, že tieto odlišnosti sa spájajú s prítomnosťou rómskeho obyvateľstva.

Obrázok 10 Priemerný vek obyvateľstva podľa skupín obcí a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Obrázok 11 Mediánový vek podľa skupín a podľa pohlavia ich obyvateľstva. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Prvé zistenie sa vzťahuje na odlišnosti štruktúry podľa pohlavia. Charakteristická črta, ktorou je výrazná prevaha žien v populáciách rozvinutých populácií sa prejavuje najmä u obyvateľstva prvej skupiny obcí. S rastúcim zastúpením rómskeho obyvateľstva sa znižuje prevaha žien, čím sa tieto štruktúry podľa pohlavia viacej podobajú populačným štruktúram málo rozvinutých krajín. Markantné sú i rozdiely vo vekových štruktúrach. Prvá, druhá a tretia skupina obcí majú podľa všetkých ukazovateľov mladšie obyvateľstvo. Jednoznačne na to poukazuje napríklad Billeterov index, ktorý dosahuje v týchto skupinách stále pozitívne hodnoty, čo dokazuje prevahu predreprodukčnej vekovej kategórie v porovnaní s poreprodukčnou (celoslovenský ukazovateľ zaznamenáva už od roku 1993 záporné hodnoty, Mládek, 2006) Procesy starnutia obyvateľstva Slovenska prebiehajú dosť intenzívne, čo dokazujú i charakteristiky obcí v štvrtej, piatej a šiestej skupine. Starnutie v skupinách obcí s dominantným a hlavným zastúpením rómskeho obyvateľstva nedosiahlo zďaleka takúto úroveň a starnutie prebieha len veľmi pomaly.

Ako už bolo naznačené skôr, vo vekovej štruktúre obyvateľstva a v jej starnutí sa odrážajú všetky demografické procesy navyiac v dlhodobom časovom horizonte. Azda najvýznamnejšie sa uplatňujú základné procesy pôrodnosti a plodnosti. Ich výrazná diferencovanosť v jednotlivých skupinách obcí bezprostredne vplýva na formovanie mladých vekových štruktúr v skupinách obcí s vyšším podielom rómskeho obyvateľstva (tab. 8).

Tabuľka 8 Pôrodnosť a plodnosť podľa skupín obcí. Zdroj: databázy ŠÚ SR, vlastné výpočty.

skupina obcí	hrubá miera pôrodnosti (‰)	všeobecná miera plodnosti (‰)	špecifická miera plodnosti (‰) vo veku	
			15 – 19	20 – 24
1.skupina	31,2	130,1	162,0	237,0
2.skupina	21,9	87,5	115,2	166,5
3.skupina	18,3	73,1	87,6	138,4
4.skupina	13,8	54,3	54,9	101,9
5.skupina	9,9	37,2	15,4	50,0
6.skupina	9,3	37,8	9,4	57,8

6 ZÁVER

Poznávanie rómskej menšiny na Slovensku, jej problémov je kľúčom k spoločenskej integrácii tohto obyvateľstva. Na štúdiu špecifických črt rómskeho obyvateľstva sa zúčastňujú najmä sociológia, etnografia, historické vedy, kulturológia, ekonomické vedy a prirodzene i demografia a demogeografia. Často toto poznávanie musí prekonávať výrazný deficit niektorých informácií, ktoré vyplývajú z nedostatočnej deklarácie a evidencie etnickej príslušnosti Rómov. Demokratický princíp etnickej sebaidentifikácie v prípade rómskeho obyvateľstva neprináša očakávané výsledky. Je známe, že v dôsledku rozličných príčin (obava z diskriminácie, nedos-

tatočné etnické uvedomenie a pod.) sa v mnohých oficiálnych cenzoch reálna početnosť Rómov niekoľkonásobne znižuje. Informácie o ich početnosti, rozmiestnení a ostatných charakteristikách môžu byť málo vierohodné. Príslušnosť obyvateľstva k národnosti ovplyvňuje mnoho jeho sociálnych, kultúrnych, ekonomických a iných znakov. Rómske obyvateľstvo na Slovensku sa prejavuje špecifickým spôsobom života. Národnostná štruktúra obyvateľov má pomerne silné väzby s demografickými procesmi a štruktúrami.

Z demografického aspektu je rómska populácia naďalej výrazne mladšia ako ostatné obyvateľstvo. Dobré to dokumentuje aj analýza podľa skupín obcí. Pre prvé tri skupiny obcí s dominantným, hlavným a významným zastúpením Rómov je typická prevaha mladého obyvateľstva, priemerný vek je pomerne nízky. Toto tvrdenie dokumentuje aj Billeterov index, ktorý má pri prvých troch skupinách obcí stále pozitívne hodnoty. Kladné hodnoty tohto ukazovateľa tak len potvrdzujú prevládajúcu predreprodukčnú zložku obyvateľov. Obyvatelia prvej a druhej skupiny obcí sa stále vyznačujú progresívnym tvarom vekovej pyramídy s vysokým zastúpením detskej zložky a naopak nízkym zastúpením staršieho obyvateľstva. Procesy starnutia obyvateľstva prebiehajú na Slovensku pomerne intenzívne, čo dokazujú aj charakteristiky vekovej štruktúry obcí v piatej slovenskej a šiestej nerómskej skupine. Starnutie v skupinách obcí s dominantným a hlavným zastúpením rómskeho obyvateľstva ani zďaleka nedosiahli takúto úroveň a prebieha len veľmi pomaly.

Vybrané charakteristiky rómskej národnosti boli skúmané aj z časového hľadiska. Vzťahy rómskej národnosti k populačným javom sa tak prejavili v časovej premenlivosti. Pri poznaní trendu vývoja demografických procesov u majoritnej populácie tak bude možné aplikovať tento časový trend aj na rómske obyvateľstvo i keď s určitým posunom.

Zmena charakteru reprodukcie, ktorá je úzko spätá s ukončením prvého demografického prechodu, je spojená s rastom životnej úrovne a predovšetkým so zvyšovaním úrovne vzdelanosti. Práve vzdelanie je pravdepodobne rozhodujúcou perspektívou na dosiahnutie určitej integrácie a emancipácie rómskeho obyvateľstva. Dá sa očakávať, že vonkajšie zmeny zasiahnu aj rómsku populáciu na Slovensku, ale v dôsledku jej spoločenskej a sociálnej izolácie prebiehajú tieto zmeny veľmi pomaly. Podobne nemenej dôležité budú aj vnútorné zmeny v rómskej populácii, kedy sa upustí od tradičných, normatívnych vzorcov správania.

Literatúra

- FINKOVÁ, Z. 2000. Štatistika národností a Rómovia. *Geografický časopis*, roč. 52, č. 3, s. 258-288.
- FONSECOVÁ, I. 1999. *Pochovajte ma po stojačky. Rómovia a ich cesty*. Slovart, Bratislava.
- JURÁSKOVÁ, M., KRIGLEROVÁ, E., RYBOVÁ, J. 2004. *Atlas rómskych komunít na Slovensku*. S. P. A. C. E, Bratislava.
- KALIBOVÁ, K. 1989. Integrační proces u romské populace z pohledu demografie. In: *Teoreticko-metodologické východiská výskumu cigánskej rodiny a cigánskych obyvateľov*. SAV Košice, s. 128-137.
- KALIBOVÁ, K. 1997. Demografie Romů v České republice. *Demografie*, roč. 39, č. 1, s. 27-32.

- LANGHAMROVÁ, J., KAČEROVÁ, E. 2008. *Demografie – materiály ke cvičením*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha. ISBN 978-80-245-1389-8
- LESTHAEGHE, R., NEELS, K. 2002. From the First to the Second Demographic Transition - An Interpretation of the Spatial Continuity of Demographic Innovation in France, Belgium and Switzerland. *European Journal of Population*, vol. 18, no. 4, s. 225-260.
- LIÉGEOIS, J. P. 1995. *Rómovia, Cigáni, kočovníci: Dejiny a súčasnosť v európskom kontexte*. Charis, Bratislava.
- MANN, A. B. 2000. Rómovia – minulosť a prítomnosť. *Dilema*, č. 12, s. 3-12.
- MARENČÁKOVÁ, J. 2003. Vzťah národnostnej štruktúry s pôrodnosťou a vekovou štruktúrou obyvateľstva na Slovensku. *Slovenská štatistika a demografia*, roč. 13, č. 3, s. 32-50.
- MATLOVIČ, R. 2005. *Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu*. Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, Prešov.
- MATULAY, S. 2003. *Rómovia cez prizmu sociologického výskumu*. Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra.
- MLÁDEK, J. 1992. *Základy geografie obyvateľstva*. SPN, Bratislava.
- MLÁDEK, J. 1998. Druhý demografický prechod a Slovensko. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy*, 30, *Folia Geographica* 2, s. 42-52.
- MLÁDEK J., KUSEDOVÁ, D., MARENČÁKOVÁ, J., PODOLÁK, P., VAŇO, B. (eds.) 2006. *Demogeografická analýza Slovenska*. Univerzita Komenského, Bratislava.
- OČOVSKÝ, Š. 1992. Faktory zmien etnickej štruktúry obyvateľov na Slovensku v 20. storočí. *Geographia Slovaca*, 1, s. 47-54.
- PODOLÁK, P. 2000. Geografické a demografické charakteristiky rómskeho obyvateľstva na Slovensku. *Geografický časopis*, roč. 52, č. 3, s. 269-284.
- SRB, V. 1988. Zmeny v reprodukci československých Romů 1970 – 1980. *Demografie*, roč. 30, č. 4, s. 305-309.
- SRB, V. 1993. Romové v Československu podle sčítání lidu 1991. *Demografie*, roč. 35, č. 4, s. 282-289.
- ŠPROCHA, B., PUKAČOVÁ, J. 2009. Špecifika rómskej populácie na Slovensku. In: Bleha, B. (ed.). *Populačný vývoj Slovenska na prelome tisícročí – kontinuita či nová éra*. Geografika, Bratislava, s. 166-185.
- SLOVENSKÝ ŠTATISTICKÝ ÚRAD, 1980. Sčítanie ľudu, domov a bytov 1980. Bratislava.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, 2001. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Bratislava.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, 2005 – 2009. Stav a pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike v rokoch 2005 – 2009. Bratislava.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR, 2005 – 2009. Vekové zloženie obyvateľstva 2005 – 2009. Bratislava.
- VAN DE KAA, D. J. 1987. Europe's second demographic transition. *Population Bulletin*, vol. 42, no. 1, s. 1-57.
- VAŇO, B. 2001. *Demografická charakteristika rómskej populácie v SR*. Infostat, Bratislava.
- VAŇO, B. 2002. *Prognóza vývoja rómskeho obyvateľstva v SR do roku 2025*. Infostat, Bratislava.
- VAŠEČKA, M. 2001. Rómovia. In: Kollár, M., Mesežnikov, G. (eds.): *Slovensko 2001*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava.
- VEREŠÍK, J. 1974. Štruktúra obyvateľstva. In: kol. autorov, *Slovensko – Ľud I*. Obzor, Bratislava, s. 372-382.

Young age structures of Roma in Slovakia

Summary

Recognition of the Roma minority in Slovakia, its problems is the key to the social integration of these minority. Sociology, ethnography, historical sciences, economic sciences, and naturally demography and demogeography participate on the study of specific features of the Roma population in particular. This cognition must often overcome significant deficit of some information, which result from the lack of declarations and registration of Roma ethnicity. Democratic principle in the case of the Roma self-identification is not yielding the expected results. It is known that, due to various reasons (fear of discrimination, lack of ethnic awareness, etc.) in many official censuses fair abundance of Roma reduces many times. Information on their number, distribution and other characteristics can not be very credible. The affiliation of the population to the nationality is subject to a number of its social, cultural, economic, and other characters. Roma in Slovakia express themselves by a specific way of life. Ethnic structure of the population has a relatively strong links with demographic processes and structures.

The ambition of our analysis was the recognition of the age structures and the ageing of the Roma population using the classification of municipalities in Slovakia.

In each municipality there was a specified proportion of Roma in 1980, 2001 and in the year 2004. On the basis of the Roma population proportion municipalities were classified into six groups, following criteria. In the first group with a **dominant** representation of Roma there were included all municipalities in which the proportion of Roma was greater than 66%. In the second group with the **main** representation of the Roma population there were included the municipalities, where the proportion of the Roma was 50-66%. The third group includes the municipalities with **significant** representation of Roma population and their proportion is 33 to 50%. In the fourth group of municipalities with **less significant** representation of Roma ethnicity the municipalities with the proportion of Roma between 20 to 33% are concentrated. In case that the proportion of Roma in the municipality was more than 0% but less than 20% it has been included in the fifth group with **insignificant** Roma representation. In the sixth group there have been included municipalities **without** the Roma population.

From the demographic aspect the Roma population continue to be significantly younger than other populations. It can be very well seen also from the analysis according to the groups of municipalities. In the first three groups of municipalities with the dominant, main and significant Roma representation there is prevalence of the young population, the average age is relatively low. This claim is also documented by the Billeter index, which has in the first three groups of municipalities still positive values. Positive values of this parameter only confirm the prevailing of the pre-reproductive component of the population. Inhabitants of the first and second group of municipalities are still characterized by the progressive shape of the age pyramid with a high representation of child component and low representation of the older population. Population ageing processes are progressing quite intensively in Slovakia, which can be illustrated by the characteristics of the age structure of the municipalities in the fifth and sixth groups. Ageing in the groups of municipalities with Roma population is not so intensive and progresses only very slowly.

Selected characteristics of Roma nationality were also examined from the time aspect. The relations between the Roma nationality and population phenomenon are expressed in time variability. Knowing of the trends of demographic processes development in majority population, it will be possible to apply this time trends also to the Roma population, although with a certain time shifting.

Change of the character of reproduction, which is closely linked with the completion of the first demographic transition, is connected with the increasing of the living standard and, in particular, with increasing of the level of education. Especially education is likely to be crucial to achieve a perspective of integration and emancipation of the Roma population. It can be expected that the external changes will affect also the Roma population in Slovakia, but due to its particular social isolation, these changes are progressing very slowly. Similarly, internal changes in the Roma population will not be less important, when they break away from the traditional, normative schemes of behaviour.